

bi živeli v Avstriji še nezadovoljniki? — Kako pre-
vzetno se je govorilo o fevdalcih! Javno so takrat tr-
dili po svojem prepričanju moderni državni vitezi, da so
fevdalci spravili državo do brezna pogube, in kakor re-
šilci so se vèdli Abelesi, Jeitelesi, Königswarterji, Wo-
dijanerji, Springerji in enaki tovariši. Kaj so bili Schwar-
zenbergi, Harrachi, Nostitzi, Haugwitzki proti tem novim
baronom in vitezom, kateri so nosili milijone kar v
žepih pri sebi! „Denar je vladar svetá“; mi imamo
novce in zato vladamo svet in tudi državo Avstrijo.
Blizo tako je bilo geslo tedanjih dni. Vlada pa se je
seló veselila vspehov, katere je pridobila tako po ceni.
Minister de Pretis se je iznebil svojim prednikom nad-
ležnega deficita in smel si je dovoliti marsikak presežek
pri sestavi državnega proračuna. Minister Lasser je stal
na svoje sreče vrhuncu, kajti zvišanje plač državnim
uradnikom, za katero se je on potezal, se je vresničilo.
Knez Auersperg mu je izpolnil vse želje, kajti njemu
je bilo najbolj pri srcu, osrečiti národe v Avstriji, da
bi zvesti postali obstoječi ustavi, katere najvrednejši
zastopnik je bil sam in je še sedaj. Tudi za vojnega
ministra je bilo dovolj denarja. Škoda le, da že takrat
niso bili izumljeni Uchacijevi topovi, plačati bi se bili
morebiti mogli z delnicami ene ali druge banke. Kako
prijetno je bilo v takih okolnostih postati Avstrijski
ljudski zastopnik, lahko si vsakdo misli. Vlada, katera
je kar čez noč s peresom pridobila milijarde, morala je
biti vsakemu volilnemu aspirantu magnet, kajti, kedo
je znal, kaj prinese prihodnost!

A prišel je znani „hudobni krah“. — Kartne
hišice švindlarskih bank so se podrle, milijarde je po-
brala slana še prej, nego so se vsvarile. V Ghetti,
pravem pravcatem stolnem mestu gospodarskega na-
predka, kjer kaže Merkur svoje zlatnike, se je vnel
ogelj in ves svet se je klical na pomoč, da bi gasil.
Pred vsem so se zdaj oči obračale na vlado. Državna
brizgalnica bila bi morala in je res tudi pozneje začela
delati, da ne bi popolnem pogorela borza in z njo „go-
spodarstveni napredek“, kateri je bil začetek in konec
vladi sami.

Umeteljnost Kalijostrova je na hip izgubila svojo
moč. Vsakdo je poznal talmi zlato, katero se je ko-
valo, in se je branil ga jemati. Kaj je bilo zdaj narav-
niše, nego apelacija do vlade, da bi dala iz davkove
blagajnice čistega zlatá. Vlada se je v tej zadevi obr-
nila do državnega zbora, in on, ki se imenuje „gospo-
darskega napredka pospeševalec“, dovolil je za prvi
obrok 80 milijonov goldinarjev davkinih novcev, da bi
se pomoglo borznemu siromaštvu. V različnih obrokih
so se dajale tudi še daljne podpore prijateljskim želez-
ničnim društvom, dokler se ni državi, ker so se jej v
tem vsled trgovinske krize zmanjšali dohodki, nakopal
na vrat dolg 300 milijonov gold. To se je godilo tako
naglo, da se od enega do drugega semestra ni več znalo,
koliko se je prav za prav dovolilo in izdalo za odstra-
nitev gospodarstvene krize. S tem sicer ni rečeno, da
posamezni poslanci večine državnega zbora niso vedeli,
kam je prešel denar, kajti bili so znanci, osobni in po-
litični prijatelji, katerim se je pomoglo z njim. A na-
vzlic tem umetelnim pripomočkom se je dovršila kriza.
K večemu bi se moglo reči, da so se na troške vseh
potegnili posamezniki iz zadrege. Davkini dohodki so
se zmanjšali, državni troški so siloma rastli. Poleg tega
je treba bilo mnogo železnic združiti in kupovati, za kar
je zopet treba bilo mnogo novcev. A ker tudi borzijanci
nočejo vedno posojevati, nista mogla vlada in državni
zbor storiti drugega, nego povišati davke.

Božično dete, namenjeno Avstrijskim državljanom,
je tedaj, če tudi ne še razvito, vendar za razvoj ugodno
povišanje davkov. Ko je sedanja vlada nastopila, bilo

je zlatá vse polno. Po petletnem delovanju se je nare-
dilo 300 milijonov goldinarjev dolgá in zdaj se ne na-
haja pomoč drugod nego v poviševanju davkov. A to se
godí brez fevdalcev in klerikalcev. Za Bacha,
Schmerlinga, Belcredija, kateri so bili 17 let delujoči
v Avstrijskem državnem življenju, se nam je samo en-
krat zvišal davek. Sedanja sistema je pričela 1868.
leta davke zviševati in ob enem obresti znižavati. Leta
1878. se bodo ljudstvu zopet drugič zvišali davki, in
morebiti se pet let pozneje to zopet ponoví v tretje.
Kakor se kaže, bode tega treba, za porabo novcev
pa ni skrbi.

Pogled v Avstrijski državni stroškovnik (bud- get) za leto 1878

z ozirom na leto 1871.

Poglejmo nekatere rubrike državnih stroškov, kakor
jih kaže po vladi državnemu zboru predloženi stroškovnik
in primerimo jih z onimi od leta 1871., ko je od libe-
ralcev toliko obrekovaní grof Hohenwart ministerstva
predsednik bil.

Sedanje Auerspergovo ministerstvo prizadeva dav-
koplačevalcem vsako leto 206.000 gold. proti 125.000
gold. pod ministerstvom Hohenwartovim. Razložek
je za 80.500 gold. na leto in dan. Do leta 1872. nam-
reč so Dunajski ministri dobivali po 8400 gold. stalne
plače, 4200 gold. opravilne priklade (Functionszulage)
in 2100 gold. za stanovanje, skupaj je tedaj en minister
dobival 14.700 gold.

Sedanjemu Auersperg-Lasserjevemu ministerstvu se
je to gledé na „volkswirtschaftlichen Aufschwung“
premalo zdelo in zato se je s pritrjenjem večine držav-
nega zbora stalna plača vsacemu ministru od 8400 gl.
povikšala na 10.000 gold. in opravilna priklada od
4200 gold. tudi na 10.000 gold. Dandanes vleče tedaj
en minister 20.000 gold. Vrh tega ima večí del mini-
strov še stanovanje in tisti ministri, ki so ob enem dr-
žavni poslanci, imajo za to še po 10 gl. na dan dníne
(dät). Prejšnje čase smo imeli tudi le 8 ministrov, zdaj
pa jih je 12.

Poglejmo si zdaj le še samo eno ministerstvo —
namreč ministerstvo notranjih oprav, koliko to
stroškov prizadeva zdaj memo leta 1871.

Leta 1871. so skupni stroški v vseh razdelkih
(agendab) tega ministerstva znesli 15 milijonov 874.244
gold., za leto 1878. pa so preračunani na 17 milijonov
in 324.684 gl. Razložek je po takem velik, ker znaša
1 milijon in 450.440 gold. in vrh tega so se še marsi-
kateri stroški, ki so leta 1871. bili zaračunani v stro-
škovniku ministerstva notranjih oprav, v proračun za l.
1878. predstavili v rubriko kakega drugega ministerstva.
Tako se sme reči, da so v poslednjih 6 letih stroški
ministerstva notranjih oprav (Lasserjevega) blizo za 2
milijona viši.

To dandanes memo leta 1871. tako osnovano dr-
žavno gospodarstvo kaže pa celó velike razločke med
Avstrijskim in Pruskim ministerstvom notranjih oprav
po proračunu za leto 1877/8. Na Pruskem znašajo
stroški pa politično upravo (ministerstvo notranjih oprav)
23 milijonov in 743.840 drž. mark ali po našem denarju
11 milijonov in 871.920 gold. za 24 milijonov prebi-
valcev, ki jih Prusija šteje, — v Avstriji pa za 20
milijonov prebivalcev 17 milijonov in 324.684 gold. Če
se po takem ti stroški (samo stroški za politično upravo)
razdelijo (repartirajo) na število prebivalcev, pride
po takem na eno glavo na Pruskem 49.4 krajc., v
Avstriji pa po 86.6 krajc., tedaj za 25 odstotkov

več kakor na Pruskem. In vendar zvedenci trdijo, da je politična uprava na Pruskem veliko bolja memo Avstrijske.

Navedli smo v teh vrsticah samo številke po vladinih predlogih. Ker številke same po sebi dosti glasno govorijo, ni nam treba nobenega komentara o sedanjem državnem gospodarstvu memo onega pod ministerstvom Hohenwartovim, katero je, ker je vsem narodom Avstrijskim hotelo pravično biti, bilo liberalcem silen trn v pēti.

„Finanz. Frag.“

Zgodovinske stvari.

Turki pred Dunajem leta 1529.

Priredil M. Molek.

(Dalje.)

Prva pomoč došla je Dunajčanom s Češkega in Moravskega pod načelstvom bogatega mogočnega deželnega glavarja Hans Pernšteinskega.

Tudi zavezne nemške čete so Dunajčanom na pomoč jadrale po Donavi doli pod vodstvom palatinskega grofa Friderika, pa kaj so srečale na poti? — brezštevilne trume zdihajočih in plakajočih beguncev, ki so bežali pred grozovitim Turkom.

Najprej so v varstvo spravili uboge reve, potem še le so planili na Turka in podili ga od desnega brega Donave skoz Dunajski gozd na zahodni strani mesta do Anize, mejne reke (doljne in gornje Avstrije) in celó do severnih Štajarskih planin.

K veliki sreči in v veliko tolažbo Dunajčanom se je bilo vendar še posrečilo hrabremu pl. Hektorju Reižaškemu svojih 3000 pešcev od Fiše spraviti v mesto. Tudi izbrana silna armada je hitela mestu na pomoč z zgornje Ogerske skoz Trnovo in Požun po Marskem polji sem od severovzhoda; vodil jo je hrabri grof Nikolaj Salm. Njemu, branitelju in rešitelju Dunaja, je izročil cesar Ferdinand v tej veliki sili najviše vojno poveljstvo vseh Avstrijskih dežel. Cesar je Salmu vse zaupal in se umaknil v Linc na Gornje Avstrijsko. Bil je pa tudi možak, stanoviten kakor skala, izvoljen, da reši domovino ljutega sovražnika. Da si star že 71 let, bil je čvrst na duhu in postave krepke. On je bil Dunajski meščan; hiša njegova ni bila daleč od cerkve sv. Doroteje in tu je želel tudi pokopan biti. Poznej se je hiša njegova prezidala v kraljevski samostan in naposled so to poslopje v posest dobili grofi Friziški.

Salmu pomočnik je bil baron Vilj. Rogendorf, posestnik v Hernalsu; njega je Salm vabil kakih 30 let v vojaščini. Tudi palatinski grof Filip je s prvimi nemškimi trumami še o pravem času v mesto prišel. Rad je prepustil stari Salm mlademu gospodu prednost, ki naj bi pri tej priliki pokazal svojo hrabrost in zmožnost ter rešil čast slavne rodovine svoje.

Stari Salm pa je imel še drugo lepo število dobro izurjenih braniteljev krog sebe, med katerimi se je posebno odlikoval Lenart iz Velsa, rodóm Tirolec, njegov podpoveljnik zoper nezvestega Zapolija, poznej pa najbistroumnejši voditelj pri prezidovanji in utrjevanji Dunaja.

Isto tako tudi Nikolaj Turn s svojim stricem Jurijem, priča toliko junaških činov proti Tatarom in Poljakom; dalje še Hektor Reižaški in pa naš Hans (Janez) Kacijanar, ki je večkrat že prej Turke nasekal; v bitki pri Bernici (Fernitz) bil je rešitelj Gradca, glavnega mesta Štajarske.

Ta naš slovenski roják je Avstrijskemu vladarju Ferdinandu veliko dobrega storil; premagal je bil tistega

Jana Zapolija, ki so si ga bili puntarji Ogerski za kralja izvolili. Kacijanar jo je mahnil na Ogersko in zajel mesto za mestom ter pregnal Zapolija z ravnin, potem podil ga še na planine in pri Košicah popolnoma ga premagal; Zapolija je bil primoran bežati na Poljsko.

Kacijanar je tudi Solimana pri Dunaji zgrabil, — pozneje pa nesrečno končal vsled vojaških homatij, ko je v Bosno šel nad Turka z vojaki zbranimi iz vseh vetrov. Njemu so zarad pomanjkanja živeža vso krivdo nesreče pripisovali, toda po nedolžnem je bil tako hudo sojen. Umoril ga je Hrvat Zrinjski zavratno pri neki gostiji!

Povrnimo se zopet na Dunaj. Deželni glavar je bil takrat Jurij Puchheim, kancelar Nikolaj Rabenhaupt, véliki oskrbovalec živeža Marko Bök iz Leopoldsdorfa.

Junaškim braniteljem so se bili pridružili tudi nekateri Španjolci: Don Luis de Avalos, Angvilena in Vilarvet hud preganjalec Turkov Don Juan de Salamanka.

Naj še opomnimo, da je bilo razen Kacijanarja tudi iz Kranjskega in Koroškega mnogo hrabrih boriteljev na Dunaj prihitelo. Pač res! da Slovenec je bil in je še vedno zvest svojemu vladarju, da „hrast se omaje — Slovenca zvestoba ne gane.“

Preobširno bilo bi imenovati vse možake vnete za vojsko s Turki. Omeniti pa le moramo, da so vrli branitelji mnogih rodovin Dunaju na pomoč prišli, kakor: grofi Auerspergi (Turjaški), Herberšteini, Lichtenšteini, Lambergi, Schwarzenbergi, Trautmandorfi, Zedlici in drugi.

Grozen strah je spreletoval mirne deželane; bogato in revno bežalo je pred Turki v mesto. Dunajčanom na čast bodi rečeno, da so te reve v varnost spravili, potem pa odločno postavili se Turčinu v bran brez strahú za premoženje in življenje svoje. Zbrali so se pri svojih zastavah krog svojih voditeljev, ki so bili: župan Volbenk Treu, Pavel Bernfus, Bošt. Šranc, Volbenk Mangoldin, Boštijan Eiseler. Dva polka (regimenta) samih meščanov sta zasedla Škotska vrata, drugi pa se zbirali na „jambrovcih“ (am Elend) in pri „globokem grabnu“.

Kedar se snujejo znamenite reči, dogodi se večkrat tudi kak poseben junašk čin. Dva mladenča plemenitega rodú, ki sta bila pri vojnih krdelih nemških čet pri Kremsu in Korneuburgu na severo-zahodni strani Dunaja, sta želela v boj iti zoper zakletega sovražnika kristijanstva, in kaj sta storila? Ker je bilo mesto že zaprto, preplavata Donavo in pri „ribških vratih“ so ju čez nasip gori v mesto potegnili. Ta dva mladenča junaka bila sta: grof Volbenk Ottingen in pa grof Rupert Manderscheid.

Tako so v naglici skupaj spravili precejšnjo posadko; znašala je 21.700 mož in 2000 konj; vsaj je pa tudi le tolika moč navdušenih borilcev mogla varovati in braniti mesto le za silo vtrjeno. Posebno hvalo zaslužita Salm in Rogendorf, ker sta v zadnjih trenutkih poravnala, kar je bilo zamujenega poprej. Hiše blizo nasipa sta dala podreti, druge beznice porušiti in strehe lesene odnesti s hiš; preskrbela sta mesto obilno z vodo, tlak zapovedala razdrapati, nastavila sta povsod straže, in, ker je bilo lesá obilo, obkolila sta slabo vtrjene kraje z dvojno celo trojno palisado. Od Štubenskih do Koroških vrat, kakih 20 čevljev za nasipom, izkopal se je še drugi jarek in za njim naredil zopet nasip ter vtrdili se močno še nekateri kraji proti Donavi.

Toliko ljudi hoče pa tudi dosti jesti imeti. Več milij na okrog se je zato pobralo žito, živina, vino, z